

УКРАЇНА

ГЛОБАЛЬНИЙ ІНДЕКС
ВТРУЧАННЯ ТЮТЮНОВОЇ
ІНДУСТРІЇ 2025

Дата публікації: червень 2026 р.

Подяки:

Першу версію звіту підготували Андрій Скіпальський (аспірант Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, спеціальність «Громадське здоров'я») та Дмитро Купира (виконавчий директор ГО «Центр громадянського представництва «Життя»). Технічну підтримку у підготовці звіту надали Сергій Миткалик, голова правління ГО «Антикорупційний штаб», Ольга Масна, менеджерка з комунікацій ГО «Центр громадянського представництва «Життя», та Юлія Мануйлова, консультантка з юридичних питань ГО «Центр громадянського представництва «Життя».

«Центр громадянського представництва «Життя» також висловлює подяку докторці Мері Ассунті та пану Йодхіму Дела Росі з Глобального центру з належного врядування у сфері контролю над тютюном (GGTC) за технічну допомогу та редакційну підтримку.

Цей звіт фінансовано благодійною організацією Bloomberg Philanthropies.

Глосарій

ГО — громадська організація

грн — українська гривня

ДПСС — Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба)

ДРС — Державна регуляторна служба України

ЄС — Європейський Союз

КМУ — Кабінет Міністрів України

КС — Конференція сторін РКБТ ВООЗ

КСВ — корпоративна соціальна відповідальність

Мінфін — Міністерство фінансів України

МОЗ — Міністерство охорони здоров'я України

Нардеп — народний депутат

РКБТ ВООЗ — Рамкова конвенція Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну

ТВЕН — тютюновий виріб для електричного нагрівання

ТІ — тютюнова індустрія

AmCham — Американська торговельна палата

ЕВА — Європейська Бізнес Асоціація

GGTC — Глобальний з належного врядування у сфері контролю над тютюном

Постановка проблеми та вступ

Комплексна надзвичайна ситуація та війна

Тютюновий тягар в Україні посилюється через повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації, розпочате 24 лютого 2022 року. Війна та ракетні удари по цивільній інфраструктурі створили безпрецедентне навантаження на систему охорони здоров'я та інфраструктуру України. Станом на лютий 2025 року приблизно 3,7 мільйона людей залишалися внутрішньо переміщеними особами, а близько 6,3 мільйона знайшли притулок у Європі. Загалом 12,7 мільйона людей в Україні потребують невідкладної гуманітарної допомоги, а рівень бідності зростає через масове переміщення населення¹. За даними ВООЗ, майже 10 мільйонів людей страждають від розладів психічного здоров'я — здебільшого внаслідок постійного перебування в умовах гуманітарної кризи, бойових дій та психологічних травм². Контроль над тютюном у такій ситуації залишається серйозним викликом.

Поширеність вживання тютюну та нікотину

26,0% дорослого населення (39,4% чоловіків та 15,0% жінок) вживали тютюнові або нікотинові вироби, що суттєво не змінилося порівняно з 2023 роком³. Поширеність куріння сигарет серед підлітків помітно знизилася з 24,0% у 2005 році до 9,2% у 2017 році, і далі до 12,3% у 2023 році.

Хоча загальне споживання залишилося стабільним, частка споживачів-чоловіків значно знизилася з 44,0% до 39,4%, переважно за рахунок зменшення епізодичного вживання. У 2024 році 22,7% населення (34,2% чоловіків та 13,1% жінок) вживали тютюнові вироби, що на 4,0 відсоткових пункти (–15%) менше, ніж у 2023 році. Варто зазначити, що ці показники відображають цивільне населення і не враховують понад 1 мільйон військовослужбовців та працівників сфери оборони, серед яких рівень вживання тютюну, ймовірно, є значно вищим.

Законодавство

У січні 2022 року Україна ухвалила комплексний закон про контроль над тютюном (Закон № 1978-IX)⁴. Звітний період збігся з етапом впровадження цього закону. Ключові положення включають: графічні попередження про шкоду для здоров'я з щорічною ротацією; заборону ароматизаторів у сигаретах та рідинах для електронних сигарет; обмеження вмісту нікотину в тютюні та рідинах для електронних сигарет відповідно до стандартів ЄС; заборону реклами та

¹ IOM (2024), Localization and partnerships in IOM's Ukraine and regional response 2024, available at: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl2616/files/country/Ukraine/localization-and-partnerships-in-ioms-ukraine-and-regional-response-2024-final.pdf>

² WHO (2022) Scaling-up mental health and psychosocial services in war-affected regions: best practices from Ukraine, available at: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/scaling-up-mental-health-and-psychosocial-services-in-war-affected-regions--best-practices-from-ukraine>

³ ВООЗ (2025) Вживання тютюнових і нікотинових виробів серед дорослих в Україні: результати соціологічного опитування дорослих віком від 18 років. Київ, 2025. Доступ за посиланням: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/m/item/tobacco-and-nicotine-product-use-among-adults-in-ukraine---findings-from-a-sociological-survey-among-adults-aged-18-years-and-over---comparative-analysis-of-the-2023-and-2024-survey-rounds>

⁴ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1978-20#Text>

стимулювання продажу електронних сигарет і ТБЕНів; нові норми звітності для тютюнової індустрії.

У липні 2023 року набула чинності заборона на більшість ароматизованих тютюнових виробів із перехідним періодом до липня 2024 року. Заборона поширюється на електронні сигарети й вейпи, сигарети з капсулами, а також ароматизовані сигари та сигарили. Проте ТБЕНи, нікотинові снюси (подушечки) та тютюн для кальяну під цю заборону не підпадають.

Оподаткування

У 2024 році Україна продовжила реалізацію свого 7-річного плану підвищення податків на тютюнові вироби, ухваливши у березні 2025 року нову податкову базу, яка діятиме до 2028 року. Основні елементи: податки були скориговані для розрахунку в євро; податки на ТБЕНи на 4-річний період були встановлені на нижчому рівні порівняно з традиційними сигаретами.

Тютюнова індустрія

Станом на 2022 рік на тютюновому ринку України домінували чотири транснаціональні корпорації: Philip Morris International («Філіп Морріс Україна»), Japan Tobacco International («Джей Ті Інтернешнл Україна»), Imperial Tobacco («Імперіал Тобакко Продакшн Україна»), British American Tobacco («BAT Україна»). У 2023 році компанія BAT випередила Philip Morris, ставши лідером на ринку сигарет після того, як Philip Morris закрила свою фабрику в Харкові через обстріли. Проте Philip Morris залишилася лідером у сегменті ТБЕНів із часткою роздрібного ринку 77%. Разом транснаціональні корпорації утримували понад 90% ринку сигарет у 2023 році. В Україні також працюють понад 20 національних виробників⁵. Найбільшим роздрібним дистриб'ютором є ТОВ «ТЕДІС Україна».

Ринкові тенденції (Euromonitor 2023):

- Продажі сигарет: ↑ на 2% (до 31 мільярда штук);
- Продажі електронних сигарет/вейпів: ↓ на 29%;
- Продажі тютюнових виробів для нагрівання: ↑ на 12% (до 5,7 мільярда штук).

Втручання тютюнової індустрії

Протягом звітної періоду тютюнова індустрія та пов'язані з нею групи впливу зосередилися на двох основних напрямках політики:

- Оподаткування ТБЕНів: Індустрія лобювала преференційні податкові ставки, що зрештою призвело до запровадження меншої на 20% акцизної ставки на ТБЕНи порівняно з сигаретами.
- Заборона куріння у приміщеннях: Було запущено кампанії за повернення спеціально відведених місць для куріння в закладах ресторанного господарства.

⁵ UA.REGION. Каталог підприємств. Режим доступу: <https://www.ua-region.com.ua/kved/12.00> (дата звернення: 20.04.2025).

Індустрія здійснювала неpubлічне лобіювання, переважно через групи впливу. Обмеження воєнного стану та недостатня прозорість діяльності уряду й парламенту перешкоджали прозорості лобістських зусиль для громадськості. Навіть під час війни тютюнова індустрія ні на мить не зупиняла розвиток свого бізнесу в Україні: PMI продовжувала розширювати виробництво, а JTI реструктуризувала свій бізнес.

Індекс втручання тютюнової індустрії

Це п'ятий звіт України щодо втручання тютюнової індустрії, підготовлений експертами громадянського суспільства за підтримки Глобального центру з належного врядування у сфері контролю над тютюном (GGTC)⁶. Він оцінює заходи реагування уряду відповідно до Статті 5.3 РКБТ ВООЗ⁷. Показник Індексу втручання зріс із 44 (2023 рік) до 50 (2025 рік), що свідчить про посилення впливу індустрії та регрес у сфері охорони здоров'я. Преференційний податковий режим для ТВЕНів та легалізація онлайн- (дистанційних) продажів тютюнових і нікотинових виробів розглядаються як серйозна поразка політики громадського здоров'я. Війна та хронічні кризові умови створили можливості для посилення лобізму, включно з прихованою діяльністю.

Дані для цього звіту були зібрані за допомогою анкети SEATCA, яка охоплює 20 запитань у 7 категоріях на основі публічно доступних джерел за період з 1 квітня 2023 року по 31 березня 2025 року⁸. Нижчий бал свідчить про краще дотримання Статті 5.3 РКБТ ВООЗ.

Підсумки дослідження

I УЧАСТЬ ІНДУСТРІЇ В РОЗРОБЦІ ПОЛІТИКИ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями I–4)

Протягом звітного періоду тютюнова індустрія була залучена до розробки політики контролю над тютюном, зокрема у сфері оподаткування, що призвело до певних втрат у здобутках сфери охорони здоров'я. Таким чином, участь тютюнової індустрії в розробці політики дещо зросла.

Тютюнова індустрія брала участь у підготовці та просуванні законодавства, яке запровадило податкові преференції для тютюнових виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) порівняно зі звичайними сигаретами у чотирирічній

⁶ Відповідно до методології SEATCA, для цілей цього звіту термін «уряд» охоплює всі органи державної влади, зокрема міністерства, державні служби та установи, їхніх офіційних представників і працівників, представників Офісу Президента України, а також представників Верховної Ради України, включно з народними депутатами України, їхніми помічниками та іншими офіційними представниками.

⁷ Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну. Керівні принципи щодо виконання статті 5.3 Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну. Женева, 2008 [рішення FCTC/COP3(7)]. Режим доступу: <https://bit.ly/3fLIpsn> (дата звернення: 20.04.2025).

⁸ Assunta, M. Dorotheo, E. U. SEATCA Tobacco Industry Interference Index: a tool for measuring implementation of WHO Framework Convention on Tobacco Control Article 5.3. April 2015. Available at: <https://bit.ly/3oV2y3G>. (Accessed: April 20, 2025)

перспективі. Уряд визнав, що з представниками індустрії було досягнуто компромісу щодо ставок акцизного податку. Крім того, асоціація виробників тютюнових виробів «Укртютюн» виступала проти нових акцизів на певну продукцію та оскаржувала заходи з правозабезпечення в умовах воєнного стану.

Кілька законопроектів були ініційовані народними депутатами, які в минулому мали зв'язки з тютюновою індустрією або її групами впливу. Сюди належали спроби відновити куріння кальянів у громадських місцях, дозволити продаж тютюну через інтернет, заблокувати законопроект про заборону видимого розміщення тютюнових виробів у місцях торгівлі (викладки) та стимулювати внутрішнє вирощування тютюну через виробничі квоти. Наприклад, представники індустрії були включені до робочої групи зі створення нової звітної платформи «еТютюн». Це викликає занепокоєння щодо класифікації інформації як «чутливої» та можливого впливу індустрії на прозорість даних. Водночас уряд України не включив жодного представника тютюнової індустрії чи афілійованих осіб до складу своєї делегації на 10-ту сесію Конференції Сторін (КС10) Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну (РКБТ ВООЗ), а також не приймав жодної форми спонсорства з боку індустрії для офіційної участі.

2 ДІЯЛЬНІСТЬ ІНДУСТРІЇ У СФЕРІ КСВ

(Стислий виклад доказів/тез за запитанням 5)

У звітному періоді уряд (його установи та посадові особи) не були помічені в отриманні будь-яких внесків у межах корпоративно-соціальної відповідальності (КСВ) від тютюнової індустрії. Показник оцінки в цій сфері дещо покращився.

3 ВИГОДИ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями 6–7)

Поодинокі кроки в законодавчій та регуляторній діяльності щодо контролю над тютюном були спрямовані на встановлення певних преференцій або сприятливого регулювання для тютюнової індустрії. Це включало, наприклад, невдалі спроби народних депутатів на законодавчому рівні відтермінувати введення в дію заборони на ароматизовані тютюнові вироби, а також успішне ухвалення урядового закону про підвищення податків, який запроваджує нижчий режим оподаткування на чотирирічний період порівняно із сигаретами.

Крім того, групи впливу тютюнової індустрії очікувано просували податкові пільги та інші преференції. Зокрема, асоціація «Укртютюн» активно виступала проти ініційованого урядом законопроекту, спрямованого на заборону видимої викладки тютюнових виробів у місцях торгівлі. До того ж, певні державні установи також виступили проти цієї заборони.

Наостанок, кілька народних депутатів організували кампанію зі спрямування листів до Кабінету Міністрів України (КМУ) з метою оскарження процедур контролю, які застосовувалися Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (ДПСС) у кафе, барах та

ресторанах. Ці запити були зібрані на підтримку скарг ГО «Українська кальянна асоціація», яка може мати власний інтерес у підриві перевірок дотримання законодавства. Ці події ілюструють тривалі труднощі та виклики у зусиллях України щодо контролю над тютюном, які супроводжуються протидією з боку тютюнової індустрії та стратегічними законодавчими маневрами різних зацікавлених сторін. Таким чином, зведений показник оцінки у цій сфері погіршився.

4 НЕВИПРАВДАНА ВЗАЄМОДІЯ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями 8–10)

Протягом звітного періоду було зафіксовано кілька випадків невинновданой взаємодії та зустрічей. Представники уряду проводили зустрічі з бізнес-асоціаціями та залучали їхніх представників до робочих груп. Державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» публічно підтримала одну з тютюнових компаній, а правоохоронні органи просунали співпрацю з тютюновою індустрією в питаннях протидії незаконній торгівлі. Відповідно, зведений показник оцінки у цій сфері також погіршився.

5 ПРОЗОРИСТЬ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями 11–12)

Державне законодавство України не зобов'язує публічно розкривати інформацію про зустрічі між урядом і тютюновою індустрією, а питання прозорості регулюються Законом України «Про доступ до публічної інформації». Хоча цей Закон дозволяє громадськості отримувати доступ до інформації через відповідні запити, його ефективність знизилася в умовах воєнного стану, оскільки деякі органи влади незаконно уповільнюють процес надання відповідей з метою приховування інформації. Це призвело до зниження рівня прозорості, особливо щодо взаємодії з тютюновою індустрією. Крім того, хоча закон вимагає реєстрації виробників та дистриб'юторів тютюну, в країні відсутня система розкриття інформації або реєстрації афілійованих з тютюновою індустрією організацій та лобістів, що свідчить про відсутність регулювання лобістської діяльності загалом. Загалом, прозорість діяльності уряду з тютюновою індустрією дещо знизилася, особливо у воєнний час, проте ухвалення нового законодавства створило правові підстави для вищого рівня прозорості у майбутньому. Таким чином, загальний зведений показник у цій сфері дещо покращився.

6 КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями 13–15)

Закон України № 2899 забороняє тютюновій індустрії надавати фінансову або іншу підтримку заходам, діяльності, окремим особам чи групам, зокрема політичним партіям, спортивним командам, митцям та закладам освіти. Він також забороняє фінансову підтримку публічних інформаційних кампаній, включаючи програми профілактики куріння серед молоді, незалежно від того,

чи є ця підтримка публічною. Закон України «Про політичні партії в Україні» вимагає публічного розкриття фінансових внесків на користь політичних партій; протягом звітного періоду порушень цієї норми виявлено не було. Проте занепокоєння викликає опосередкована співпраця з політиками через треті сторони, такі як громадські організації. Крім того, в Україні діють заходи для запобігання переходу високопосадовців до тютюнової індустрії, які вимагають звільнення протягом трьох днів у разі підтвердження конфлікту інтересів. Протягом звітного періоду не було зафіксовано жодного звільнення або випадку переходу урядовців на роботу в тютюновий бізнес, а для державних службовців діє заборона протягом одного року після звільнення переходити в організації, за якими вони здійснювали нагляд. Суттєвих змін у цій сфері не виявлено.

7 ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

(Стислий виклад доказів/тез за запитаннями 16–20)

Прозорість взаємодії між українським урядом та тютюновою індустрією залишається проблемою, оскільки немає спеціальної процедури розкриття протоколів чи матеріалів такої взаємодії. Хоча органи влади та народні депутати можуть публікувати інформацію про свої зустрічі з представниками тютюнової індустрії, вони не зобов'язані анонсувати ці зустрічі, а доступ громадськості до них обмежений. Закон «Про доступ до публічної інформації» поширюється на ці контакти, проте прозорість уряду протягом звітного періоду знизилася, і багато зустрічей потенційно залишаються незареєстрованими. Парламент залишається відносно прозорішим, і багато засідань комітетів доступні онлайн за запрошенням. Спеціальної політики, яка б визначала стандарти поведінки державних службовців у відносинах із тютюновою індустрією, немає, хоча Загальні правила етичної поведінки державних службовців регулюють ділову взаємодію в цілому. Стаття 5.3 РКБТ ВООЗ рекомендує уникати конфлікту інтересів для державних службовців, і антикорупційне законодавство могло б допомогти у впровадженні цієї рекомендації. Українське законодавство покращилося в частині вимог до звітності тютюнової індустрії, узгодивши їх із Директивою ЄС про тютюнові вироби, проте перший цикл звітності очікується у 2025 році. Закон забороняє тютюновій індустрії надавати фінансову підтримку різним організаціям та заходам, але контроль за виконанням цих положень має бути посилений. Уряд не має спеціальної програми для підвищення обізнаності щодо політик статті 5.3 РКБТ ВООЗ, окрім Міністерства охорони здоров'я, а прозорість системи державної служби опинилася під загрозою через поточну надзвичайну ситуацію та війну. Суттєвих змін у цій сфері не виявлено.

Рекомендації

Рекомендація 1: Загальнодержавна політика обмеження участі індустрії у розробці нормативних актів

- Розглянути можливість розробки, ухвалення та впровадження офіційної державної політики (відповідно до Керівних принципів статті 5.3 РКБТ ВООЗ) щодо відмови від партнерства або внесків із боку тютюнової індустрії в усіх гілках влади, а не лише в галузі охорони здоров'я. Цей документ також може спиратися на той факт, що тютюнові компанії були включені до переліку організацій, які підтримують війну проти України (міжнародних спонсорів війни).

Рекомендація 2: Запровадження обов'язкової прозорості будь-якої взаємодії з тютюновою індустрією

- Розглянути можливість ухвалення нормативно-правових актів, які вимагатимуть публічного розкриття інформації про всі зустрічі між посадовими особами та представниками тютюнової індустрії, а також про будь-які внески, подарунки чи підтримку з боку пов'язаних із нею структур.

Рекомендація 3: Посилення запобігання конфлікту інтересів у всіх секторах державного управління

- Приділити більше уваги забезпеченню виконання та розширенню сфери дії правил конфлікту інтересів всі рівні державної служби та парламенту, а також запровадити вимогу щодо обов'язкового декларування зв'язків та джерел фінансування для тих ГО, які займаються лобіюванням питань, пов'язаних із тютюном.

Рекомендація 4: Створення та інституціоналізація національної програми підвищення обізнаності щодо статті 5.3 РКБТ ВООЗ

- Запровадити обов'язкові навчальні програми для парламентарів, державних службовців та представників правоохоронних органів, включаючи спеціальні модулі з виявлення груп впливу та методів тютюнового лобізму.

Рекомендація 5: Підтримка діяльності незалежних органів/ініціатив із моніторингу втручання індустрії

- Поглиблювати співпрацю з громадянським суспільством задля підтримки/схвалення незалежного механізму громадського нагляду та моніторингу. Спільно працювати над моніторингом діяльності тютюнової індустрії, захищати організації громадянського суспільства та відстежувати дотримання статті 5.3 і національного законодавства. Зміцнювати співпрацю із Секретаріатом РКБТ ВООЗ та GGTC.

Індекс втручання тютюнової індустрії 2025 р.

Результати і висновки

	0	1	2	3	4	5
Постановка проблеми. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» № 2899 (далі – Закон № 2899) декларує пріоритетність політики у сфері охорони здоров'я над фінансовими, податковими та корпоративними інтересами суб'єктів господарювання, пов'язаних із тютюновою індустрією⁹. Він також наголошує на залученні осіб та груп, не пов'язаних із тютюновою індустрією, до заходів, спрямованих на запобігання вживанню тютюну та зменшення його шкідливого впливу на здоров'я населення. Проте це положення залишається здебільшого декларативним, оскільки відсутні механізми контролю або адміністративні стягнення для посадових осіб у разі його невиконання.						
ІНДИКАТОР 1: Рівень участі індустрії у розробці політики						
1. Уряд ¹⁰ приймає, підтримує або схвалює будь-які пропозиції допомоги з боку тютюнової індустрії ¹¹ або будь-якої організації чи особи, яка діє в її інтересах, або у співпраці з ними під час формування чи реалізації політики охорони здоров'я у сфері контролю над тютюном ¹² (Рекомендація 3.4).				3		
- У звітному періоді було зафіксовано участь тютюнової індустрії у розробці політики щодо оподаткування тютюнових виробів. Міністерство фінансів України (далі — Мінфін) розробило та подало до парламенту через КМУ законопроект № 11090, який підвищує податки на тютюн, передбачаючи нижчі акцизи на ТБЕН, ніж на інші тютюнові вироби¹³. - Під час обговорення законопроекту № 11090 на засіданні робочої групи перед другим читанням представник Мінфіну заявив, що компромісне рішення щодо ставки 90 євро для сигарет було досягнуто спільно з тютюновою індустрією¹⁴. Як наслідок, закон згодом був ухвалений та підписаний, що фактично продовжило підвищення податків на звичайні сигарети, але уповільнило темпи їх зростання для ТБЕН. - Крім того, українська асоціація виробників тютюнових виробів «Укртютюн» надіслала до парламенту пропозицію щодо законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України» № 10321, у якій виступила проти						

⁹ Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15> (дата звернення: 15.04.2025).

¹⁰ Під терміном «уряд» мається на увазі будь-яка посадова особа органу державної влади незалежно від того, чи діє вона в межах своїх повноважень, якщо вона наділена такими повноваженнями або представляється іншій особі як така, що має відповідні повноваження.

¹¹ Термін «тютюнова індустрія» охоплює суб'єктів тютюнової індустрії, а також осіб чи організації, які представляють або просувають її інтереси, включно з державними тютюновими підприємствами.

¹² Під «пропозицією допомоги» можуть матися на увазі, зокрема, підготовка проектів нормативно-правових актів, надання технічної експертизи, рекомендацій або організація навчальних закордонних візитів.

¹³ Верховна Рада України. Законопроект № 12091. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43855>

¹⁴ Презентаційні матеріали. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1A9Ro0fOBBDjQRBer6rPRCR7tZbQdJGU/view>

							0	1	2	3	4	5
обґрунтованого введення акцизного податку, зокрема, на безнікотинові пероральні продукти, сигарети та тютюнові вироби¹⁵. - Асоціація «Укртютюн» також надіслала звернення до Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ), наголошуючи на тому, що перевірки щодо дотримання антитютюнового законодавства не повинні відновлюватися, а саме виступив проти впровадження наказу «Про затвердження Переліку підстав для проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері законодавства про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення на період воєнного стану». Таким чином індустрія мала намір використати воєнний стан для зупинення процедур контролю за виконанням закону. - Державна регуляторна служба (ДРС) своїм рішенням № 1 від 01.01.2024 року не підтримала проект Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення“» щодо заборони видимого для споживача розміщення тютюнових виробів та деяких інших виробів у місцях роздрібно́ї торгівлі». Цей законопроект мав важливе значення для усунення лазівок у законодавстві щодо реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюну, а також для запровадження заборони на рекламу в місцях продажу.												
2. Уряд приймає, підтримує або схвалює політики чи законодавчі акти, розроблені тютюновою індустрією або у співпраці з нею (Рекомендація 3.4).										3		
Як зазначено в попередньому розділі, уряд заявив, що новий план оподаткування на 2025–2028 роки був узгоджений із рекомендаціями тютюнової індустрії у сфері оподаткування ТВЕН (низькі темпи підвищення податку порівняно зі звичайними сигаретами). Окрім спостережень, описаних у розділі 1, варто згадати такі випадки: - Група народних депутатів зареєструвала законопроект № 12288 про внесення змін до деяких законів України щодо створення умов для провадження господарської діяльності у сфері рекреаційних послуг, який має на меті відновити куріння кальянів у закладах громадського харчування та рекламу тютюнових виробів (продаж тютюнових виробів у наборі з іншими товарами та послугами)¹⁶. Деякі народні депутати раніше мали зв'язки з тютюновою індустрією або її групами впливу. - Один із народних депутатів (нардеп М. Заблоцький) ініціював альтернативний законопроект № 12091-2 (до законопроект № 12091), щоб заблокувати та протидіяти ухваленню ініціативи щодо заборони видимої викладки												

¹⁵ Асоціація виробників тютюнових виробів «Укртютюн». Лист до голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Д. О. Гетманцева. Вих. № 171220 від 22 грудня 2023 року. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1r7En0SfrUu9MQJ81S0vR5PXyhVSGnznz/view?usp=drive_link

¹⁶ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо створення умов провадження господарської діяльності у сфері рекреаційного обслуговування № 12288 від 06.12.2024. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45357>

0 1 2 3 4 5						
тютюнових виробів у місцях торгівлі. Цей депутат раніше мав зв'язки з групами впливу тютюнової індустрії. - Інший народний депутат (нардеп Д. Арахамія) ініціював законопроект № 12251, який передбачає встановлення квот на використання внутрішньої тютюнової сировини для виробництва тютюнових виробів, що може стимулювати вирощування тютюну в Україні¹⁷. - Група народних депутатів зареєструвала та лобіювала законопроект № 10346, який запровадив дистанційні (онлайн) продажі тютюнових виробів. Маючи наміри врегулювати онлайн-ринок, законодавці легітимізували продажі в інтернеті й цим підвищили доступність тютюнових виробів для населення, зокрема для неповнолітніх, оскільки перевірка віку не є належною.						
3. Уряд дозволяє тютюновій індустрії брати участь або запрошує її до складу урядових міжвідомчих/багатосекторальних комітетів чи консультативно-дорадчих органів, які визначають політику у сфері охорони здоров'я (Рекомендація 4.8).						
- Протягом звітного періоду різні бізнес-асоціації відкрито лобіювали пільговий режим оподаткування тютюнових виробів в Україні. Сюди входять, серед інших, Спілка українських підприємців (СУП), Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА), Американська торговельна палата (AmCham) та інші. - Громадська рада при Головному управлінні Державної податкової служби у Закарпатській області під час обговорення законопроектів № 9227 розкритикувала заборону на ароматизовані сигарети¹⁸. Ці дії не вплинули на законодавство, але продемонстрували низьку обізнаність громадської ради щодо державної політики. - Під час процесу розробки нових політик звітності для тютюнової індустрії, зокрема регламентів для платформи «еТютюн», ДПСС включила представника «Укртютюну» до складу робочої групи. Лобістська діяльність може призвести до того, що тютюнова індустрія отримає можливість «засекретити» більшу частину звітних даних та обмежити доступ громадськості до них.						
4. Уряд призначає або допускає представників тютюнової індустрії (включаючи державні компанії) до складу делегації на КС чи інші допоміжні органи або приймає їхнє спонсорство для делегатів. (Наприклад, КС 4 і 5, INB 4 5, робочі групи)¹⁹ (Рекомендації 4.9 та 8.3). Для років, коли КС не проводиться, береться попередній бал року проведення КС.						

¹⁷ Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» щодо стимулювання вирощування українського тютюну та використання вітчизняної сировини під час виробництва тютюнових виробів № 12251 від 26.11.2024. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45324>

¹⁸ Державна податкова служба України у Закарпатській області. В Головному управлінні ДПС у Закарпатській області обговорили актуальні проекти законів. 5 травня 2023 року. Режим доступу: <https://zak.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/674825.html>

¹⁹ ВООЗ. Конференція Сторін Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну. Режим доступу: <http://www.who.int/fctc/cop/en/>

0 1 2 3 4 5					
Протягом звітнього періоду уряд не призначав і не допускав представників тютюнової індустрії до складу делегації на КС10 чи інші допоміжні органи, а також не приймав їхнього спонсорства для делегатів.					
ІНДИКАТОР 2: Діяльність індустрії в сфері КСВ					
5. А. Урядові установи чи їхні посадові особи схвалюють, підтримують, створюють партнерства або беруть участь у заходах тютюнової індустрії, які позиціонуються як соціально відповідальні. Наприклад, в екологічних програмах (Рекомендація 6.2). Б. Уряд (його установи та посадові особи) отримує від тютюнової індустрії або осіб, які діють в її інтересах, внески у межах КСВ²⁰ (грошові або інші, включаючи будь-які благодійні внески) — наприклад, політичні, соціальні, фінансові, освітні, громадські чи інші внески (Рекомендація 6.4), зокрема заходи у сфері охорони довкілля або розширеної відповідальності виробника (Рішення КС10). <i>ПРИМІТКА: виключити заходи із забезпечення дотримання законодавства (правозастосовну діяльність), оскільки це розглядається в іншому питанні.</i>					
- Протягом звітнього періоду не було виявлено фактів отримання урядом (його установами чи посадовими особами) будь-ких внесків у межах КСВ. - Водночас кілька державних організацій зазначені як такі, що підтримують проєкт «Укртютюну» — «Ні — контрабанді!»²¹.					
ІНДИКАТОР 3: Вигоди для тютюнової індустрії					
6. Уряд задовольняє запити тютюнової індустрії щодо подовження термінів упровадження або відтермінування дії законодавства у сфері контролю над тютюном. (Наприклад, 180 днів є стандартним терміном для медичних попереджень, а підвищення податків може бути впроваджене протягом 1 місяця) (Рекомендація 7.1).					
- Альтернативний законопроект № 9227-1 до основного проєкту Закону «Про внесення змін до Закону України “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення”» був ініційований народним депутатом М. Заблоцьким, який раніше мав зв'язки з організаціями, афілійованими з тютюновою індустрією. У цій ініціативі він запропонував передбачити 36-місячний перехідний період для заборони ароматизованих тютюнових виробів. Така тактика часто використовується для затягування розгляду основного законопроекту № 9227,					

²⁰ Політична, соціальна, фінансова підтримка, освітня діяльність, робота з громадами, надання технічної експертизи чи навчання щодо протидії контрабанді або будь-які інші форми підтримки.

²¹ «Ні контрабанді» — проєкт Асоціації виробників тютюнових виробів «Укртютюн». Режим доступу: <https://www.nicontrabandi.org.ua/about>

який пропонує повну заборону ароматизованих сигарет²². Проте законодавці не задовольнили це прохання. - Асоціація «Укртютюн» надіслала листи до ДРС із запереченнями проти проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення“» щодо заборони видимого для споживача розміщення тютюнових виробів та деяких інших виробів у місцях роздрібної торгівлі»²³. - Повторюючи позицію тютюнової індустрії, яка активно лобіює проти цих правил, державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» (UkraineInvest) не погодила законопроект, ініційований ДПСС, щодо заборони видимої викладки у місцях продажу як форми стимулювання збуту тютюнових виробів²⁴. - Група народних депутатів направила серію схожих запитів до КМУ з метою заблокувати процедури контролю за дотриманням тютюнового законодавства, які застосовуються ДПСС щодо кафе, барів та ресторанів. Ці запити були сформовані на підтримку скарг громадської організації «Українська кальянна асоціація» із прихованим наміром оскаржити процедури контролю та дозволити куріння кальянів у спеціально відведених місцях²⁵.					
7. Уряд надає тютюновій індустрії привілеї, пільги, звільнення від сплати податків, субсидії, фінансові стимули або преференції (Рекомендація 7.3).					
Як зазначено вище, Мінфін ініціював урядовий законопроект щодо підвищення податків на тютюн на 2025–2028 роки. Цей закон був ухвалений парламентом і підписаний Президентом України 24 березня 2025 року. Цим законом уряд відмовляється від політики рівних акцизів на всі тютюнові вироби, попри те, що бюджетні потреби під час війни є величезними. Очікується, що до 2028 року акциз на ТВЕНи зросте до 72 євро за 1000 штук, що на 20% менше за запропоновану ставку податку на традиційні сигарети у тому ж році. Така різниця створює очевидний податковий стимул для ринку ТВЕН, який стрімко зростає²⁶.					
ІНДИКАТОР 4: Форми невинуватеної взаємодії					
8. Вищі посадові особи держави (такі як Президент, Прем'єр-міністр або міністри²⁷) зустрічаються з тютюновими компаніями або підтримують з ними зв'язки, зокрема відвідують світські заходи					

²² Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення" щодо тютюнових виробів, що містять смако-ароматичні добавки. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41866>

²³ Лист-заперечення асоціації «Укртютюн» проти проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення.“» Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1gSimTq0YjPKExqJ8E13XX2YDIetfKZ/view?usp=drive_link

²⁴ Законопроект щодо заборони видимої викладки у місцях продажу як форми стимулювання збуту тютюнових виробів, ініційований ДПСС. Режим доступу: <https://dpss.gov.ua/diyalnist/obgovorennya-proektiv-dokumentiv/2023>

²⁵ Депутатські звернення, сформовані на підтримку скарг громадської організації «Українська кальянна асоціація». Режим доступу: https://drive.google.com/drive/folders/1mmQPgSUE_p3mcC34q-5cdH6CJeuXdo8M

²⁶ Аналіз фіскального та медичного впливу підвищення акцизів на тютюнові вироби в Україні. Режим доступу: <https://wiiw.ac.at/analysis-of-the-fiscal-and-health-impact-of-increasing-tobacco-excise-taxes-in-ukraine-ukrainian-version-analiz-fiskal-nogo-ta-medichnogo-vplivu-pidvischennja-akciziv-na-tjutjunovi-virobi-v-ukraini-dlp-6996.pdf>

²⁷ Включає найближчих членів сімей високопосадовців.

	0	1	2	3	4	5
та інші події, що спонсоруються чи організовуються тютюновими компаніями або особами, які діють в їхніх інтересах (Рекомендація 2.1).						
- ДПСС провела зустріч із представниками Європейської Бізнес Асоціації, яка часто лобіює інтереси тютюнової індустрії. Під час зустрічі учасники обговорили «проблеми впровадження нового законодавства щодо регулювання тютюнових виробів»²⁸. - Бюро економічної безпеки України (БЕБ) провело зустріч із представниками асоціації «Укртютюн». Під час заходу учасники обговорили результати роботи Бюро, системні проблеми, з якими стикаються фахівці БЕБ, а також пропозиції щодо подальших кроків у сфері боротьби з незаконним обігом підакцизних товарів²⁹. - Державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» (UkraineInvest) висловила підтримку компанії Philip Morris як інвестору в Україні та її діяльності з розвитку виробництва й продажу тютюнових виробів українцям. Після розголосу цього випадку в медіа всі згадки про співпрацю з Philip Morris International на сайті установи зникли³⁰. Це свідчить про низьку обізнаність органів державної влади щодо Статті 5.3 РКБТ ВООЗ.						
9. Уряд приймає допомогу або пропозиції допомоги від тютюнової індустрії у сфері контролю за дотриманням законодавства (правозастосування), наприклад, щодо проведення рейдів проти контрабанди тютюну, забезпечення дотримання заборони куріння або заборони продажу неповнолітнім (включаючи фінансові внески на цю діяльність) (Рекомендація 4.3).				3		
- За даними журналістського розслідування, народний депутат і голова парламентської коаліції Д. Арахамія був помічений за використанням автомобіля бізнесмена Бориса Кауфмана, власника ТОВ «Тедіс Україна» (монопольного дистриб'ютора тютюнових виробів). У коментарі для ЗМІ він заявив, що має «дружні стосунки з Борисом Кауфманом»³¹. - Національна поліція України наголошує на своїй співпраці з тютюновими компаніями у сфері контролю за дотриманням законодавства. Департамент стратегічних розслідувань проінформував громадськість про проведення робочої зустрічі між представниками правоохоронних органів та						

²⁸ ЕБА. Представники Тютюнового комітету Асоціації зустрілися з новим очільником Держпродспоживслужби. Режим доступу: <https://eba.com.ua/predstavnyky-tyutyunogo-komitetu-asotsiatsiyi-zustrilysya-z-novym-ochilnykom-derzhprodspozhyvsluzhby/>

²⁹ Асоціація «Укртютюн». «КонтраFACTS Media Awards»: стартувала щорічна премія для журналістів із призовим фондом понад 200 000 грн. Режим доступу: <https://ukrtyutyun.com/novyny/>

³⁰ Заява ГО «Життя» про неприпустимість сприяння Кабінетом Міністрів України розвитку тютюнової компанії-колаборанта. Режим доступу: <https://center-life.org/novyny/zaiava-pro-neprypustymist-spryannia-kabinetom-ministriv-ukrainy-rozvytku-tiutiunovoi-kompanii-kolaboranta/>

³¹ Bihus.Info. Голова президентської фракції Давид Арахамія брав машини у бізнесмена, який має підозри від НАБУ та САП. Режим доступу: <https://bihus.info/golova-prezydentskoyi-frakcziyi-davyd-arahamiya-brav-mashyny-u-biznesmena-yakij-maye-pidozry-vid-nabu-ta-sap/>

0	1	2	3	4	5
представниками тютюнової індустрії для обговорення «боротьби з нелегальним ринком підакцизних товарів» ³² .					
Уряд співпрацював з асоціацією «Укртютюн» над впровадженням механізмів звітності щодо тютюнових виробів. Як зазначено на сайті ДПСС, уряд запускає проєкт «еТютюн» для оптимізації звітності про виробництво та імпорту тютюнових виробів в Україні. У опублікованому пресрелізі наводиться цитата керівника «Укртютюну»³³.					
10. Уряд приймає, підтримує, схвалює або укладає партнерства чи угоди, що не мають обов'язкової юридичної сили (меморандуми тощо), з тютюновою індустрією або будь-якою організацією, яка діє в її інтересах (Рекомендація 3.1). <i>ПРИМІТКА: Це не повинно стосуватися КСВ, заходів із контролю за дотриманням законодавства або розробки політики контролю над тютюном, оскільки ці питання вже були розглянуті в попередніх пунктах.</i>					
Протягом звітного періоду уряд продовжував співпрацю з тютюновою індустрією у сферах протидії незаконному обігу тютюну та встановлення нових акцизних податків на ТВЕН.					
ІНДИКАТОР 5: Прозорість					
11. Уряд публічно не розкриває інформацію про зустрічі/взаємодію з тютюновою індустрією у випадках, коли така взаємодія є суворо необхідною для цілей регулювання (Рекомендація 2.2).					
- Державне законодавство безпосередньо не зобов'язує уряд публічно розкривати інформацію про зустрічі чи взаємодію з тютюновою індустрією. Прозорість діяльності представників уряду, законодавців та органів місцевої влади регулюється Законом України «Про доступ до публічної інформації». Відповідно до статті 1 цього Закону: «Публічна інформація — це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом». - Водночас таку інформацію можна отримати шляхом направлення окремих запитів на отримання публічної інформації до відповідного розпорядника					

³² Департамент стратегічних розслідувань. Співпраця у боротьбі з нелегальним ринком тютюнових виробів: відбулася зустріч співробітників Нацполіції з представниками бізнесу. Режим доступу: <https://dsr.npu.gov.ua/news/spivpratsia-u-borotbi-z-nelegalnym-rynkom-tiutunovykh-vyrobiv-vidbulasia-zustrich-spirobitynykiv-natspolitsii-z-predstavnykamy-biznesu>

³³ Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Уряд впроваджує проєкт «еТютюн» для впорядкування інформації щодо виробництва та імпорту тютюну в Україні. Режим доступу: https://dpss.gov.ua/news/uriad-vprovadzhue-proiekt-etutun-dlia-vporiadkuvannia-informatsii-shchodo-vyrobnystva-ta-importu-tiutunu-v-ukraini?fbclid=IwZXh0bgNhZWQCMTEAAR0Z2gBD2og31_obelLzY-dXhR1lQIYAhDbj4wzAZFOrrWlyBxTH9JRTmkY_aem_czmb0SFVost2Pxxhi2LYrA

0 1 2 3 4 5						
інформації, як це визначено Законом. Цей Закон залишається одним із ключових інструментів отримання різноманітної внутрішньої інформації та даних від органів влади різних рівнів для адвокаційних, дослідницьких груп та антикорупційних організацій. - У той же час доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану ускладнений і може бути обмежений. У тіньовому звіті адвокаційних груп наголошується, що деякі розпорядники публічної інформації незаконно застосовують відтермінування, коли хочуть приховати інформацію, а не тоді, коли дійсно немає можливості надати відповідь на запит. Таким чином, цим механізмом зловживають ті розпорядники, які не бажають надавати відкриту інформацію³⁴. Отже, оцінити рівень публічної прозорості зустрічей представників уряду з тютюновою індустрією складно, особливо в умовах війни. Слід враховувати й той факт, що багато таких зустрічей залишаються невідомими та незареєстрованими.						
12. Уряд вимагає дотримання правил розкриття інформації або реєстрації суб'єктів тютюнової індустрії, афілійованих організацій та осіб, які діють від їхнього імені, зокрема лобістів (Рекомендація 5.3).						
- Головною подією звітного періоду в цій сфері стало запровадження нових законодавчих вимог до тютюнових виробів, узгоджених із Директивою ЄС про тютюнові вироби. Офіційна реєстрація виробників тютюнових виробів, а також утримувачів ліцензій на оптову та роздрібну торгівлю, експортні та імпорتنі операції є обов'язковою, і ці дані є відкритими для громадськості. Офіційний реєстр виробників та дистриб'юторів тютюнових виробів регулярно оновлюється та публікується ДПСС³⁵. - Проте в уряді немає дієвої системи розкриття інформації або реєстрації афілійованих із тютюновою індустрією організацій та осіб, які діють від її імені, включаючи лобістів. Загалом це відображає той факт, що національне законодавство окремо не регулює лобістську діяльність.						
ІНДИКАТОР 6: Конфлікт інтересів						
13. Уряд не забороняє внески від тютюнової індустрії або будь-якої організації, що діє в її інтересах, політичним партіям, кандидатам чи виборчим кампаніям, або не вимагає повного розкриття таких внесків (Рекомендація 4.11). 1 — Ні (забороняє), 5 — Так (не забороняє)						

³⁴ Фундація DEJURE. Доступ до публічної інформації та виклики для судової влади в умовах війни. Режим доступу: https://dejure.foundation/dostup_do_publichnoyi_informaciyi_ta_vyklyky_dlya_sudovoyi_vlady_v_umovakh_vijny/?fbclid=IwAR3bonVwZZNMI948fNXQFH2Yng2CpRNEYbmxciV-081dks9PYJSWLpEOpls

³⁵ The State Fiscal Service of Ukraine (2023). Available at: <https://bit.ly/3fHOsOH>. (Accessed: April 10, 2025)

		0	1	2	3	4 5
- Закон України № 2899 «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»³⁶ забороняє будь-які форми фінансової або іншої підтримки з боку тютюнової індустрії заходам, діяльності, окремим особам чи групам, зокрема політичним партіям або політикам, спортсменам чи спортивним командам, митцям чи творчим колективам, а також закладам освіти будь-якої форми власності. Закон також забороняє тютюновій індустрії надавати фінансову підтримку інформаційним кампаніям або заходам для населення, включаючи програми профілактики куріння серед молоді. Ці заборони діють незалежно від того, чи оприлюднюються фінансовий внесок або підтримка. - Закон України «Про політичні партії в Україні»³⁷ також вимагає публічного розкриття фінансових внесків на користь політичних партій. Протягом звітного періоду в цьому розділі не було виявлено випадків порушення цієї законодавчої норми. Проте співпраця з політиками через різні треті сторони, такі як аналітичні центри або громадські організації, викликає занепокоєння та потребує окремих журналістських розслідувань у кожному конкретному випадку.						
14. Колишні високопосадовці переходять на роботу до тютюнової індустрії (наприклад, колишній Прем'єр-міністр, міністр, Генеральний прокурор) (Рекомендація 4.4).			1			
- В Україні діють певні захисні законодавчі заходи, спрямовані на те, щоб запобігти переходу високопосадовців на роботу до тютюнової індустрії. Стаття 28 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначає, що державні службовці, стосовно яких підтверджено наявність конфлікту інтересів, мають бути звільнені протягом 3 днів або ж мають бути вжиті заходи для врегулювання цього конфлікту інтересів. - Протягом звітного періоду не було виявлено випадків звільнення державних службовців через конфлікт інтересів. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»^{38, 39}, особам, які звільнилися з посади державної служби, забороняється протягом одного року з дня звільнення обіймати будь-які посади в організаціях чи компаніях, діяльність яких вони координували, з якими співпрацювали або за якими здійснювали нагляд під час виконання своїх службових обов'язків. Протягом звітного періоду не було виявлено жодного випадку переходу урядовців на роботу до тютюнової індустрії.						

³⁶ Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення.» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>

³⁷ Закон України «Про політичні партії в Україні.» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

³⁸ Міністерство юстиції України. Антикорупційні обмеження щодо осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_38636

³⁹ Закон України «Про запобігання корупції.» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

	0	1	2	3	4	5
15. <u>Теперішні урядовці та їхні родичі обіймають посади в тютюновому бізнесі, зокрема консультативні посади (Рекомендації 4.5, 4.8, 4.10).</u>		2				
- У цьому розділі дані відсутні. Однак з високою ймовірністю випадки, про які повідомлялося раніше, залишаються актуальними.						
ІНДИКАТОР 7: Запобіжні заходи						
16. Уряд запровадив процедуру розкриття протоколів/результатів взаємодії (таких як порядок денний, список учасників, стенограми/протоколи та ухвалені рішення) з тютюновою індустрією та її представниками (Рекомендація 5.1).				3		
- Як зазначено в розділі до індикатора 11, в Україні немає чітко визначеної процедури розкриття матеріалів взаємодії (таких як порядок денний, список учасників, протоколи та результати зустрічей) з тютюновою індустрією та її представниками. Органи державної влади, місцевого самоврядування та народні депутати можуть оприлюднювати певну інформацію щодо своєї взаємодії з приватним сектором (зокрема про зустрічі та заходи з тютюновими компаніями та їхніми лобістськими групами) у стрічках новин або з метою зв'язків із громадськістю. Проте обов'язкового анонсування таких зустрічей немає, а публічний доступ (за винятком ЗМІ) є обмеженим; у більшості випадків протоколи та стенограми залишаються закритими. Водночас парламент залишається більш прозорим, і багато засідань комітетів доступні для перегляду онлайн (за запрошенням). - Закон «Про доступ до публічної інформації» повною мірою поширюється на взаємодію між урядом і тютюновою індустрією. Однак протягом звітного періоду рівень прозорості уряду знизився, і чимало подібних зустрічей досі можуть залишатися незареєстрованими й невідомими громадськості.						
17. Уряд розробив, ухвалив або впровадив кодекс поведінки для державних службовців, який визначає стандарти, яких вони повинні дотримуватися у своїх відносинах із тютюновою індустрією (Рекомендація 4.2). <i>«Так» — якщо кодекс діє для всього уряду; «Так, але частково» — якщо кодекс діє лише для МОЗ.</i>			3			
- В Україні немає спеціально розробленої політики, яка б чітко визначала стандарти, яких повинні дотримуватися державні службовці у своїх відносинах із тютюновою індустрією. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування⁴⁰ безпосередньо не охоплюють взаємодію з тютюновою індустрією, а лише загалом регулюють ділові відносини.						

⁴⁰ Національне агентство України з питань державної служби. Етичний кодекс державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Режим доступу: <https://nads.gov.ua/news/etichnij-kodeks-derzhavnih-sluzhbovciv-ta-posadovih-osib-miscevogo-samovryaduvannya>

0 1 2 3 4 5						
- Стаття 5.3 РКБТ ВООЗ та керівні принципи її впровадження рекомендують Сторонам «уникати конфлікту інтересів для державних службовців та працівників» (рекомендація № 4). Антикорупційне законодавство потенційно могло б забезпечити виконання цієї рекомендації. Так, стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції»⁴¹ містить визначення конфлікту інтересів: «потенційний конфлікт інтересів — наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень»; «приватний інтерес — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях». Цей Закон поширюється на всі категорії державних службовців та посадових осіб, народних депутатів, представників судової системи і навіть на працівників неурядових організацій у сфері антикорупційної діяльності. Ця норма могла б стати важливим запобіжним механізмом для уряду та державних службовців. - Протягом звітного періоду не було помічено жодного прогресу у впровадженні кодексу поведінки для державних службовців або визначенні стандартів, яких слід дотримуватися у відносинах із тютюновою індустрією.						
18. Уряд вимагає від тютюнової індустрії періодично подавати інформацію про обсяги виробництва, виготовлення, частку ринку, витрати на маркетинг, доходи та будь-яку іншу діяльність, включаючи лобізм, благодійність, політичні внески та всі інші види діяльності у сфері реклами, стимулювання продажу та спонсорства тютюну, такі як КСВ або розширеної відповідальності виробника (рішення КС10), а також інформацію про суб'єктів тютюнової індустрії, афілійовані організації та осіб, які діють від їхнього імені, та про фінансовані тютюновою індустрією групи, їхню дослідницьку та маркетингову діяльність (Рекомендації 5.2, 5.3 та Рішення КС9 і КС10).						
Українське законодавство було суттєво вдосконалене в частині вимог до звітності тютюнової індустрії та повністю узгоджене з положеннями Директиви ЄС про тютюнові вироби. Проте нормотворча робота все ще тривала, і перший цикл звітності очікується у 2025 році. Нові вимоги щодо речовин, інгредієнтів та викидів встановлені статтею 11 Закону України № 2899 «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» та поширюються на всі види тютюнових виробів (крім ТБЕН) і рідин для електронних сигарет. Закон чітко визначає, яку саме інформацію мають надавати виробники та імпортери тютюну, а також яка інформація має бути у відкритому публічному доступі. Станом на березень 2025 року МОЗ розробило необхідний підзаконний акт для введення цих норм у дію,						

⁴¹ Закон України «Про запобігання корупції.» Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

	0	1	2	3	4	5
однак онлайн-платформа все ще працює не на повну потужність. Оскільки тютюнова індустрія намагалася вплинути на це регулювання, існує ризик того, що важлива інформація може бути віднесена до категорії «конфіденційної» і стане недоступною для громадськості.						
19. Уряд має програму/систему/план для систематичного ⁴² підвищення обізнаності у своїх відомствах щодо політик, пов'язаних із Керівними принципами статті 5.3 РКБТ ВООЗ (Рекомендації 1.1, 1.2).				3		
У межах цього індикатора жодної діяльності виявлено не було. Оскільки система державної служби наразі перебуває під серйозним тиском через надзвичайну ситуацію та війну, а механізми прозорості зазнали деградації, уряд не має жодних програм чи заходів для підвищення обізнаності у своїх відомствах щодо політик, пов'язаних зі статтею 5.3 РКБТ ВООЗ, за винятком МОЗ.						
20. Уряд запровадив політику, яка забороняє прийняття будь-яких форм внесків/подарунків від тютюнової індустрії (грошових або інших), включаючи пропозиції допомоги, проекти нормативно-правових актів або запрошення у навчальні поїздки, що надаються або пропонуються уряду, його установам, посадовим особам та їхнім родичам (3.4).				3		
Закон забороняє будь-які форми фінансової або іншої підтримки з боку тютюнової індустрії заходам, діяльності, окремим особам чи групам, зокрема політичним партіям або політикам, спортсменам чи спортивним командам, митцям чи творчим колективам, а також закладам освіти будь-якої форми власності. Закон також забороняє тютюновій індустрії надавати фінансову підтримку інформаційним кампаніям або заходам для населення, включаючи програми профілактики куріння серед молоді. Ці заборони діють незалежно від того, чи оприлюднюється такий фінансовий внесок або підтримка. Проте заходи щодо забезпечення виконання цих положень могли б контролюватися краще та бути більш жорсткими.						
ЗАГАЛОМ				50		

ДОДАТКОВІ ЗАПИТАННЯ <i>На основі рішень КС9 та КС10, які підкреслюють рекомендації статті 5.3</i>
А. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: Уряд ухвалив або застосував обов'язкові штрафи для тютюнової індустрії у випадку надання нею неправдивої або оманливої інформації (Рекомендація 5.4) [5.4 Сторонам слід запровадити обов'язкові санкції щодо тютюнової індустрії у разі надання неправдивої або оманливої інформації відповідно до національного законодавства].
Докази

⁴² У цьому контексті «систематично» означає: а) щоразу, коли обговорюється Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну, пояснюється зміст статті 5.3; та б) щоразу, коли виникає відповідна можливість, зокрема у випадках виявлення або повідомлення про втручання тютюнової індустрії.

Відповідно до частини першої статті 11 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» (№ 2899-IV), виробники та імпортери тютюнових виробів зобов'язані надавати вичерпний перелік інформації, який, серед іншого, включає:

- усі інгредієнти тютюнових виробів;
- рівні викидів смоли, нікотину та чадного газу;
- дані про нові або модифіковані вироби.

Порушення цього положення вважається правопорушенням, за яке передбачено фінансові штрафи у розмірі 30 000 грн за перше порушення та 50 000 грн за повторне. Оскільки механізм звітності наразі перебуває на стадії розробки та впровадження, ця норма ще не застосовувалася на практиці.

В. БАЗА ДАНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ: Уряд ухвалив та впровадив заходи для забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність тютюнової індустрії [5.5 Сторонам слід ухвалити та впровадити ефективні законодавчі, виконавчі, адміністративні та інші заходи для забезпечення публічного доступу, відповідно до статті 12(с) Конвенції, до широкого спектра інформації про діяльність тютюнової індустрії, яка має відношення до цілей Конвенції, зокрема шляхом створення публічного репозиторію (сховища даних)].

Докази

Хоча в Україні діє загальне законодавство про прозорість, країна не ухвалила спеціальних комплексних заходів для проактивного забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність тютюнової індустрії, як це рекомендовано статтею 5.3 РКБТ ВООЗ.

Поточний стан впровадження є частковим, непослідовним і не має спеціалізованого контролю.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» гарантує доступ до інформації, якою володіють органи влади, включаючи відомості про зустрічі чи листування з тютюновою індустрією. Деяка інформація про законодавчі процеси та консультації із зацікавленими сторонами публікується в інтернеті (наприклад, на урядових вебсайтах або порталах відкритих даних). Проте оприлюднення інформації про взаємодію у тютюновій сфері є обмеженим: лише час від часу в офіційних пресрелізах або новинах згадуються зустрічі між представниками влади та тютюнової індустрії — наприклад, ті, що стосуються протидії незаконній торгівлі. Певні регуляторні оновлення та консультації є публічно доступними (зокрема на сайтах Міністерства охорони здоров'я чи комітетів Верховної Ради), але вони не завжди є деталізованими.

Додаток А: Джерела

	ПРОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ТЮТЮНОВІ ГРУПИ	ЧАСТКА РИНКУ	БРЕНДИ	ДЖЕРЕЛО
1	British American Tobacco Ukraine («BAT Україна»)	35–40%	<i>Rothmans, Kent, Lucky Strike, Pall Mall, Vype / Vuse</i> (електронні сигарети)	https://www.bat.com
2	Philip Morris International (Філіп Морріс Україна»)	Сигарети: ~30%; Тютюн для нагрівання: 77% частки роздрібного обсягу	<i>Marlboro; Parliament; Bond Street; HEETS</i> (тютюнові стіки до пристрою IQOS); <i>TEREA</i> (тютюнові стіки до пристрою IQOS ILUMA)	https://www.pmi.com
3	Japan Tobacco International («Джей Ті Інтернешнл Україна»)	~15–20%	<i>Winston; Camel; LD; Logic</i> (електронні сигарети)	https://www.jti.com
4	Imperial Brands («Імперіал Тобакко Продакшн Україна»)	~10% або менше	<i>Davidoff; West; Parker & Simpson; blu</i> (pod-системи (електронні сигарети))	https://www.imperialbrandsplc.com

	Провідні вітчизняні тютюнові групи	ЧАСТКА РИНКУ	БРЕНДИ	ДЖЕРЕЛО
1	Винниківська тютюнова фабрика	5–8% загалом (переважно недорогі бренди)	<i>Marvel; Kiss; Corsair; Compliment</i>	http://lvivtabak.com.ua
2	ТОВ «Торгова компанія «Мегаполіс-Україна»	Домінує у роздрібній торгівлі		http://tedis.ua/

	ПРОВІДНІ СОЮЗНИКИ / ГРУПИ ВПЛИВУ ТІ	ТИП (ГРУПА ВПЛИВУ, АФІЛІЙОВАНА СТРУКТУРА, ОСОБА)	ДЖЕРЕЛО
1	Укртютюн – Українська асоціація виробників тютюнових виробів	Провідна група впливу індустрії, що представляє BAT, PMI, JTI, and Imperial.	https://ukrtyutyun.com/
2	Українська кальянна асоціація	Представляє підприємства, пов'язані з товарами для кальяну, закладами та лаунжами.	https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/44603368/
3	ТОВ «ТЕДІС УКРАЇНА» (Дистриб'ютор)	Дистриб'ютор тютюнових виробів	http://tedis.ua/
4	American Chamber of Commerce in Ukraine (Американська торговельна палата в Україні)	Лобістська група впливу, яка представляє BAT, PMI, JTI, and Imperial.	https://chamber.ua/
5	European Business Association (Європейська бізнес-асоціація)	Лобістська група впливу, яка представляє BAT, PMI, JTI, and Imperial.	https://eba.com.ua/en/
6	Спілка українських підприємців (СУП)	Лобістська група впливу, яка представляє BAT, PMI, JTI та ТЕДІС УКРАЇНА	https://sup.org.ua/en/
7	GROWFORD Institute	АФІЛІЙОВАНА СТРУКТУРА	https://www.growford.org.ua/en/